

SOCIALISME XINÈS: UTOPIA I REALITAT

WLADIMIR POMAR

Rio de Janeiro, Brasil

El socialisme amb característiques xineses és fruit d'un prolongat procés revolucionari. Les seves arrels es troben en la revolució nacional (contra el domini de la dinastia manxú i de les potències imperials capitalistes) i la revolució democràtica burgesa (contra el domini dels senyors feudals, per la reforma agrària i per llibertats polítiques) empresa per Sun Yatsen, a finals del segle XIX, unint la burgesia nacional, els camperols, els operaris i d'altres capes urbanes.

Aquesta aliança i les metes nacionals i democràtiques es van mantenir en la revolució dirigida pels comunistes. L'any 1946, en el seu programa d'una Nova Democràcia, els comunistes van negar l'existència de la muralla de la Xina entre la revolució nacional i democràtica, i la revolució socialista, i van reiterar que la burgesia nacional participaria, durant un llarg temps, en la construcció econòmica de la Xina. En altres paraules: la propietat capitalista nacional tindria un paper positiu en el desenvolupament de les forces productives del país.

Això va resultar utòpic, ja que els interessos de la burgesia de la societat xinesa van posar entrebancs. La burgesia es va llançar a moviments especulatius, que van dur a la bancarrota les seves empreses, transformades aleshores en estatals per tal de continuar funcionant. Paral·lelament, les disputes dels camperols pobres contra els camperols adinerats van portar a un moviment d'ajuda mútua, seguit per un intens procés de cooperativització. Els camperols pobres van vèncer la disputa i van imposar als camperols rics i mitjans el seu tradicional igualitarisme per baix.

Enfrontats al bloqueig econòmic, polític i militar de les potències capitalistes, i a les polítiques erràtiques soviètiques, els xinesos van mirar d'aprofitar les seves mobilitzacions socials per intentar la construcció socialista amb l'autoesforç massiu dels camperols i operaris. Totes les polítiques i mobilitzacions socials entre el 1953 i el 1976 –Cooperació Agrícola, Cent Flors, Gran Salt, Comunes Populars i Revolució Cultural– van tenir com a ciment ideològic i bandera política l'igualitarisme camperol per baix.

Aquestes mobilitzacions van garantir els Drets Humans bàsics d'alimentació, habitatge, educació i

salut per la majoria del poble xinès. Ser pobre era digne, sempre i quan tots fossin igualment pobres. Tot i que aquesta concepció de socialisme de la pobresa es va tornar predominant, hi havia la utopia que l'immens esforç de més d'un bilió de xinesos permetés un salt en la producció o en la distribució de la riquesa social.

Amb tot, a principis dels 70, ja era evident que aquestes mobilitzacions no havien reduït l'endarreriment relatiu de la Xina. L'obertura diplomàtica cap a Occident, promoguda en aquest període, apuntava que el país s'havia endarrerit encara més, davant de la revolució científica i tecnològica i de la reestructuració capitalista en curs. Era també evident, per als líders xinesos, que la Unió Soviètica i els països socialistes de l'est europeu ja no aconseguien desenvolupar les seves forces productives, i anaven de dret cap a una crisi.

A més, hi havia la percepció que la gran ascensió revolucionària, esdevinguda durant el segle XX, havia arribat al seu auge amb la victòria vietnamita. A partir d'aquí s'iniciava un llarg període de descens. I l'esgotament de la pròpia revolució cultural demostrava que l'igualitarisme, fins i tot estimulat per fortes crides ideològiques i polítiques, i espontàniament practicat per grans masses, era incapaç de resoldre el problema del desenvolupament de les forces productives.

Va ser davant d'aquesta situació que el Partit Comunista Xinès es va decidir per una retirada estratègica, tan gran i perillosa com la Llarga Marxa, entre el 1935 i el 1936. A més de reconèixer el fracàs de les temptatives fetes, el P.C. va tenir en compte que la propietat privada i el mercat són instruments històrics de la necessitat humana de desenvolupar les forces productives. Segons aquesta descoberta de Marx, tals instruments tan sols serien superats quan l'alt nivell de producció social, en contradicció amb l'alta concentració de l'apropiació privada, arribés a un grau en què els capitalistes es veiessin en la necessitat de proveir la subsistència dels productors que haurien de produir la seva riquesa. Aquesta contradicció duria a la revolució social en els països capitalistes avançats. La societat resultant encara seria de transició, socialista, amb restes capitalistes, abans que fos erigida una

societat sense classes, sense explotació i sense estat.

Marx no podia preveure que les revolucions dirigides per partits comunistes i socialistes tindrien lloc en països endarrerits des del punt de vista capitalista. Cosa que ha dut molta gent a suposar que Marx estava equivocat i que seria possible evitar el capitalisme en el desenvolupament de les forces productives en el socialisme. L'experiència dels països socialistes al segle XX va demostrar que Marx s'havia equivocat en l'accessori, però que tenia raó en el fonamental.

La Xina va recular cap a la previsió de Marx, i cap a la proposta de la Nova Democràcia. Va reprendre la propietat capitalista i el mercat com a instruments de desenvolupament de les forces productives, i l'aliança amb la burgesia nacional com a política a llarg termini. A més, vaprofitar les dificultats de reestructuració del capitalisme desenvolupat, que ja no podia mantenir les altes taxes mitjanes de lucre, o marges de rendibilitat, necessàries per a la seva reproducció ampliada en els seus països d'origen. Aquest fet va portar a crear noves corporacions empresarials, de cadenes productives complexes, amb indústria, finances, comerç i logística, a utilitzar amplament l'especulació financera i la feina esclava, i a realitzar una profunda fragmentació o segmentació de la producció industrial, tot transferint a països de la perifèria les plantes industrials dels països desenvolupats.

Els xinesos van decidir aprofitar, de forma calculada, aquestes necessitats de les grans corporacions, i del capitalisme en general. Van obrir la seva economia, i van presentar com atracció el baix cost relatiu de la seva mà d'obra, la bona infraestructura d'energia, transports i comunicació, la poca burocràcia en els processos d'inversions i l'estabilitat social i política. Però ho van fer de manera progressiva, tot condicionant les inversions externes a l'associació amb empreses xineses, a la transferència de noves i altes tecnologies, i a la participació en el comerç internacional.

Al contrari de les prèdiques neoliberals, no van abandonar els macroplantejaments, ni les empreses estatals. Fan servir tots dos com a instruments per corregir desviaments del mercat o orientar la industrialització. En comptes de privatitzar, van modernitzar les estatals. En comptes d'elevarels impostos per tal d'atreure capitals a curt termini, els van rebaixar per tal de disseminar el crèdit, i van establir controls sobre el moviment de capitals. I, en

lloc de canvi desregulat, el van utilitzar com a eina de política industrial, tot desvaloritzant la seva moneda a fi d'elevarela competitivitat dels productes xinesos i participar en la globalització.

Va ser d'aquesta manera que la Xina es va transformar, en 25 anys, en la principal fàbrica del món, tot invertint l'antiga pràctica dels països perifèrics de ser exportadors de matèries primeres i semimanufacturats, mentre els països desenvolupats eren els exportadors de productes industrialitzats i béns de capital. Al mateix temps, al contrari de la majoria dels països capitalistes, en els quals el desenvolupament capitalista tendeix a descartar la força de treball i col·locar-los al marge dels mercats, la Xina ve practicant una política activa de redistribució de renda, a través de l'augment constant dels salaris, la universalització de les jubilacions, pensions i atur, i de l'abolició dels impostos agrícoles.

El 1978 la Xina igualitària posseïa 700 milions de persones vivint per sota del llindar de pobresa. El 2007 posseïa, depenent de la font, de 150 a 350 milions de persones amb un padró de classe mitjana alta, a prop de 500 milions amb un padró de classe mitjana baixa i mitjana, i 500 milions de pobres. Aquells que encara viuen per sota del llindar de pobresa rondan els 20 milions. Seguint la política d'"enriquiment en ones", el padró base dels seus 1,4 bilions d'habitants ha de ser el de classe mitjana-mitjana, l'any 2020.

Canvis d'aquesta magnitud porten problemes de tota mena, en especial quan la propietat privada capitalista hi és present. La nova burgesia està contenta amb la seva situació. El mateix passa amb els milions que van ascendir socialment. I els pobres tenen la perspectiva d'ascensió. Però quan la taxa mitjana de lucre caigui, la burgesia xinesa exigirà la revocació de l'"enriquiment en ones", de la mateixa manera que la burgesia europea va posar punt final a l'Estat del Benestar Social.

Aquest serà el moment de saber si l'Estat i el P.C. xinès s'han mantingut fermes en el camí de passar de la transició socialista a una societat superior, i si faran costat als treballadors. Aquest és el risc que corre la Xina. Sense corre'l potser s'hauria submergit en el pantà en què la Unió Soviètica s'ha enfonsat. I com que ignorem si aquest risc és una utopia o bé una realitat, convé observar amb cautela i aprofitar-ne totes les lliçons.